

УДК 338.24:339.543

Мужев О. О.

Запорізька митниця ДФС України у Запорізькій області

СУЧАСНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

В ході проведення дослідження було визначено основні шляхи сучасних аспектів становлення митної політики України. Висвітлено основні етапи становлення митної служби України. Звернуто увагу на один з вагомих інструментів митної політики – митні тарифи, які мають повсюдне використання у зовнішньоторговельному обороті розвинених країн, впливаючи на зміни ціни імпортного та/або експортного товару, а також обсяг і структуру зовнішньої торгівлі країни. Встановлено, що одну з вагомих ролей у сучасній митній політиці відіграє активний розвиток електронної митниці в напрямку автоматизації зовнішньоекономічних операцій, зокрема – аналізи, оброблення та зберігання даних; інтеграції до інших електронних систем; прозорості даних про суб'єкти ЗЕД; автоматизацію електронних звітів, технічний захист інформації. Запропоновано схему компонентів трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни, а також розкрито сутність подальших дій в реалізації сучасної митної політики.

Ключові слова: реформування митної служби, євроінтеграційні процеси, митні процедури, спільна торговельна політика.

Постановка проблеми. Зміна вектора зовнішньої торгівлі України, активна співпраця з країнами-членами Євросоюзу зі створення зони вільної торгівлі передбаченою Угодою про асоціацію – все це активізує митну діяльність України, та безпосередньо впливає на стан та розвиток національної економіки. Ключовими умовами Угоди стали зміни в економічних процесах, пошук нових підходів в сфері промисловості, енергетики, безпеки населення, рівності прав, захисту споживачів, освіти, молоді та культури. Тому перед Україною постають виклики в напрямку лібералізації зовнішньої торгівлі, а також початок нових змін в українській митній службі, використовуючи передовий досвід країн-членів Євросоюзу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових роботах питання змін у митній службі України досліджували вітчизняні вчені, зокрема: І.Г. Бережнюк, О.А. Гончарук, М.М. Дорош, І.М. Квеляшвілі, Т.В. Корнева, В.В. Ченцов, Т.В. Шталь та інші. Аналіз проблем митного регулювання висвітлено в наукових публікаціях: К.Н. Владимірова, О.П. Гребельника, В.І. Дудчака, О.І. Зельніченка, О.В. Мартинюка, Ф.Л. Жоріна, П.В. Пашка, К.К. Сандровського, С.А. Терещенка, які провели дослідження в напрямку основних складових зовнішньої торгівлі та удосконалення механізмів тарифного й нетарифного регулювання. Варто підкреслити праці вчених, що займалися дослідженням концепції «єдиного вікна» у сфері державної митної справи: В. Скомаровський, О. Єгоров, О. Платонов, А. Шейко, Ю. Колейников, С. Терещенко, В. Чорний, Л. Баязитов, Ю. Медвідь, Т. Ройзіна.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Але сучасні аспекти становлення митної політики в Україні є процесом, що постійно змінюється під дією зовнішніх та внутрішніх факторів. З огляду на зазначену тенденцію, ситуація потребує перманентного дослідження та аналізу.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення дослідження щодо сучасного стану митної політики в Україні, зокрема обумовити основні риси експорту та імпорту в країні, а також сформувати схему становлення митної політики України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Сучасне становлення митної служби України в умовах інтеграції до Європейського простору наразі відбувається низькими темпами, тому ті реформи, які мали б бути вже виконані знаходяться в процесі. Век-

тором розвитку митної служби України перш за все є активне залучення громади до оцінки якості послуг митних органів, протидії корупції на митниці, гармонізації митних процедур, а також автоматизації митної справи. Для того щоб здійснити перетворення митної служби України у відповідності до сучасних вимог ведення бізнесу та здійснення торговельних операцій, поставки товару, перетину кордону та ін., – митна політика України має спиратися на впровадження технічних регламентів, санітарних, фітосанітарних норм та стандартів Євросоюзу, що є одним з передових у світі. Варто підкреслити, що митна політика України має сприяти розвитку процесу євроінтеграції, а не створювати проблеми. Наразі для України є актуальним зміна правил щодо перетину митного кордону з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Можна виокремити наступні етапи становлення митної служби України:

1-й етап. Даному етапу характерне формування митної системи країни та законодавчої бази, що дісталася у спадок від УРСР, першим нормативно-правовим актом з приводу митного регулювання стало прийняття ЗУ РСР «Про Митну справу в Українській РСР» [6], який діяв з початку проголошення Україною незалежності (1991 р.), до 1994 р. Також важливим елементом становлення митного режиму в Україні стало набрання чинності Угоди від 1 березня 1998 р. про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським союзом.

2 етап – 2004–2012 роки. Даний етап характеризується реформами у сфері митного законодавства, приведення чинного митного законодавства до встановлених загальноприйнятих світових стандартів і норм. Тому було прийнято новий Митний кодекс України 11.07.2002 р., який враховував положення основних міжнародних конвенцій та угод, в тому числі членами яких є або до яких має намір приєднатися (вступити) Україна зокрема, ГАТТ/СОТ, Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур, Конвенція про тимчасове ввезення, Конвенція про процедуру спільного транзиту [7].

3-й етап. Останнім етапом притаманне введення у відповідність законодавчої бази в сфері митного регулювання до міжнародних правил, норм і стандартів. Сучасні умови економічного розвитку України вимагають подальшої уніфіка-

ції із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами та стандартами, а також тенденціями, які диктує ринкова економіка. Україна сьогодні реалізує активну політику в напрямку торгівлі за кордоном, беручи участь у торговельних переговорах реалізуючи права членства України у СОТ для того щоб збільшити експортні можливості країни зокрема у вітчизняних товаровиробників [8]. Одним з вагомих інструментів митної політики є митні тарифи, які мають широке використання у зовнішньоторговельному обороті в розвинених країнах, причинами чого є: зміни ціни імпортного та/або експортного товару, а також обсяг і структуру зовнішньої торгівлі [10]. В даному дослідженні є актуальним розгляд Угоди про Асоціацію з Євросоюзом (АА), Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA) [9].

Державна митна політика є інструментом протекціонізму та регулювання зовнішньої торгівлі за допомогою митно-тарифних методів регулювання. Запроваджуючи нові митні тарифи варто враховувати перенасичення внутрішнього ринку імпортом, а також надання можливостей національним товаровиробникам вести ефективну зовнішньоекономічну діяльність. За допомогою митних тарифів можливо регулювати рівень впливу на внутрішній ринок іноземних товаровиробників. Сучасне регулювання митних тарифів відрізняється способом нарахування мита в кожній країні, основними чинниками виступають – обсяги продажів на експорт товару, ускладнення структури зовнішньої торгівлі, міжнародні торговельні операції.

На сьогодні змінено підходи у реалізації митної політики: змінено підходи у роботі з суб'єктами господарювання, які здійснюють ЗЕД; проведення законодавчих реформ у напрямку захисту прав інтелектуальної власності; підвищення комунікації між митними службами різних країн з метою вдосконалення боротьби з корупційними тіньовими схемами у ЗЕД та організованих угруповань; вдосконалення системи електронного декларування (декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної митної декларації та інших електронних документів).

Один з важливих напрямків сучасної митної політики є активний розвиток електронної митниці – автоматизована система обліку зовнішньоекономічних операцій юридичних та фізичних осіб, основними функціями виступають: аналіз, обробка та зберігання даних про суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; інтеграція до інших електронних систем обробки інформації, що надають державні органи влади; відображення зовнішньоекономічної операції юридичної або фізичної особи; ведення електронної хронології; автоматизація електронних звітів експортно-імпортних операцій; технічний захист інформації. Визначаючи сучасні тенденції розвитку митної політики варто визначити основні пріоритети дієздатності митної політики: розвиток вітчизняного імпорту та середовища для учасників зовнішньоекономіч-

ної діяльності; приведення митних стандартів до сучасних технологій митного контролю та митного оформлення. Для того щоб зменшити основні витрати часу розмитнення товарів, доцільно провести наступні заходи: уніфікація митних процедур; механізми їх інформаційного забезпечення; подальша модернізація системи обліку торговців із реєстрацією лише в одній країні; покращення ефективності, щодо виявлення потенційних загроз для держави [3].

Наступним кроком вдосконалення митної політики стало реалізацію концепції «єдиного інформаційного вікна» [11], за допомогою чого можливе надання інформації від економічного оператора всієї необхідної інформації та документації. Але, розвиток даної концепції є майже відсутнім, тобто господарюючі суб'єкти, що отримали статус уповноваженого економічного оператора є відсутніми. В останній час у митній політиці використовують одну з форм державно-приватного партнерства, що має характерні риси обмеження відносин суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а саме – експортерів, імпортерів, митних брокерів, перевізників, операторів та власників складів. Але неоднозначним питанням залишається – статус уповноваженого економічного оператора, що спричинений особливостями національного ведення зовнішньоекономічної діяльності. Також чинне законодавство України має немало питань відносно визнання уповноваженого економічного оператора України та Євросоюзу. В межах національного правового поля діють три сертифікати уповноваженого економічного оператора – на спрощення митних процедур; щодо надійності і безпеки; на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки [4].

Розглянемо вплив зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність митної політики ДФС за допомогою когнітивного моделювання.

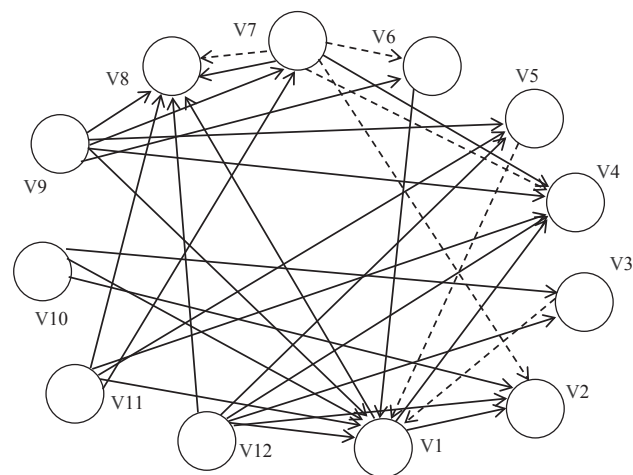

Рис. 1. Когнітивна карта впливу зовнішнього та внутрішнього середовища України на ефективність митної політики ДФС
Пряма лінія – позитивний вплив
Пунктирна лінія – негативний вплив

Таблиця 1

Фактори впливу	
Цільовий фактор	V1 – ефективність митної політики ДФС
Фактори індикатори	V2 – міжнародне співробітництво, V3 – відкритість інформації щодо митної політики ДФС, V4 – імпортні операції, V5 – трудова міграція, V6 – використання інформаційних технологій, V7 – валютний ринок, V8 – експортні операції
Керуючі фактори	V9 – інвестиції в матеріальну інфраструктуру ДФС, V10 – використання кращого закордонного досвіду, V11 – розвиток кваліфікації кадрів ДФС, V12 – спрощення бюрократичних процедур

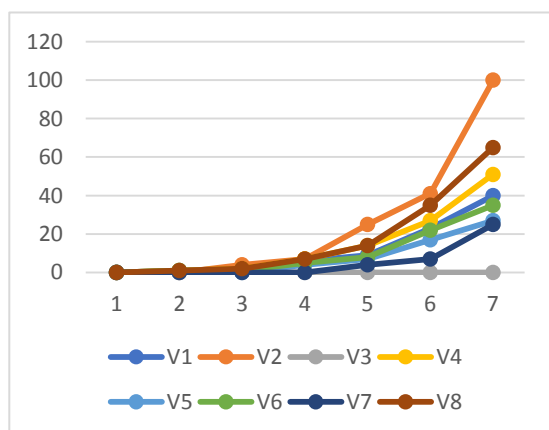

Рис. 2. Імпульс в V9 вершину

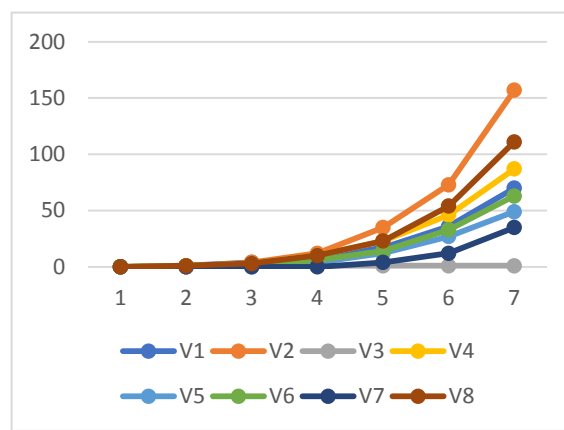

Рис. 3. Імпульс в V10 вершину

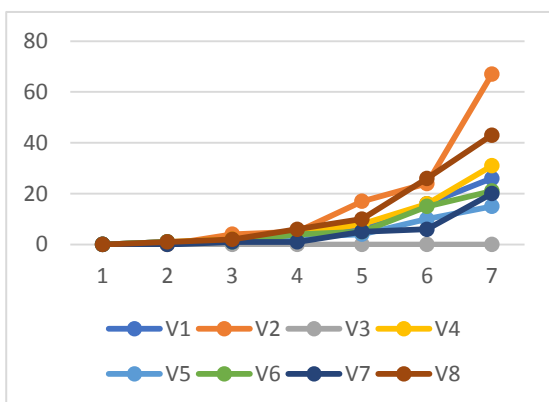

Рис. 4. Імпульс в V11 вершину

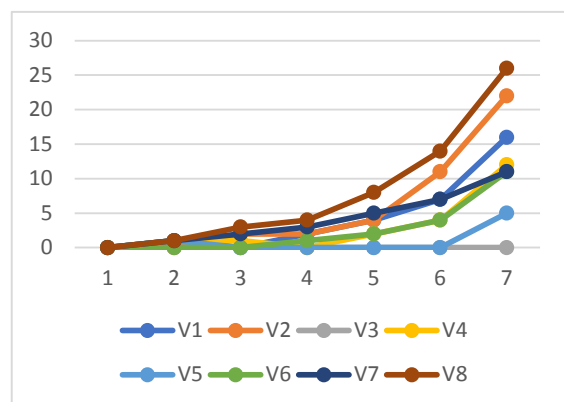

Рис. 5. Імпульс в V12 вершину

Результатом імпульсного моделювання стало зростання майже всіх показників факторів-індикаторів, однак зміни в напрямку (V3) відкритості інформації щодо митної політики ДФС. Було узято до уваги фактор V3, для того щоб визначити наскільки він є залежним від загальних факторів. Однак, як показує моделювання, V3 є незалежним від зовнішнього та внутрішнього середовища України. Інші фактори-індикатори відображають позитивну динаміку зростання щодо імпульсного моделювання, особливо значний приріст по відношенню до інших факторів-індикаторів V2 – міжнародне співробітництво, V8 – експортні операції. Цільовий фактор відображає позитивну динаміку в усіх випадках імпульсного моделювання у вершину V9, V10, V11, V12. Найбільше зростання відбувається в разі імпульсного моделювання у вершину V10 – використання кращого закордонного досвіду.

На нашу думку варто охарактеризувати сучасну митну політику Євросоюзу як основний вектор розвитку митної політики України. На сьогодні спільна митна політика Євросоюзу та його країн-членів полягає у скасуванні митних зборів та бар'єрів, що впливають на торговельні потоки між країнами-членами Євросоюзу. Шлях становлення митної політики в межах Євросоюзу, перш за все, ґрунтується на засадах Митного союзу (торгівельна угода, в рамках якої держави-члени скасовують мита та інші тарифи у торгівлі, та створюють загальну зовнішньоторговельну політику). Стратегічним напрямком розвитку Митного союзу є розширення ринків збуту та збільшення масштабів національного товаровиробника. Різниця між

зоною вільної торгівлі та митним союзом полягає у відсутності єдиного митного тарифу для третіх країн. Створення Митного союзу в межах Євросоюзу було досягнуто завдяки: відміні митних зборів між державами-членами; єдиний зовнішній митний тариф; відміна кількісних обмежень; проведення реформ у сфері оподаткування; відсутність захисту внутрішнього ринку. Важливою компонентою митної політики в Європейському співтоваристві став Єдиний митний тариф (TARIC – з франц. Tarif integre des Communautés Europeennes), який був введений в Європейському співтоваристві для товарів, що включаються до митної декларації [5].

Сутність тарифів полягає у гармонізації системи правил комбінованої номенклатури співтовариства, а також використанні загальних принципів торговельної політики, яка реалізується Євросоюзом.

В ході проведення дослідження було запропоновано компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни (рис.6). Сучасна митна політика України залежить від заходів щодо інтеграції з країнами-членами Євросоюзу, чому сприяло підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Напрямами змін, внаслідок підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом – стало запровадження інституту уповноважених економічних операторів; приєднання до транзитної системи; зобов'язання митної системи, модернізація системи митних платежів.

Трансформація митних платежів полягає у ринкових інституційних реформах – адаптація до законодавства ЄС (різні технічні регламенти, сані-

тарні норми та стандарти, фітосанітарні норми та стандарти), окремим питанням стоїть алгоритм реформування митних платежів, що складається з таких етапів – створення та становлення нових форм митних платежів, інституційні зміни, зміни в митному та податковому законодавстві, реформування системи (використання закордонного досвіду в роботі митної служби).

Наступним кроком сучасної митної політики України будуть вже визначені вектори, а саме Угода про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA) – вдосконалення, що до надання ліцензій, запровадження стандартів, червона стрічка»; монетарні обмеження; географічні показники (GIs); державні субсидії, що спотворюють конкуренцію; правила державних закупівель; положення про захист інвестицій; політики є реалізація спільної торгівельної політики з країнами-членами ЄС, що вплине на – стимулювання економічного зростання національної економіки, високий рівень зайнятості населення

країни, конкурентоздатність національного товаровиробника, захист навколишнього середовища (соціальний фактор), сталий розвиток світової торгівлі.

Висновки і пропозиції. Підсумовуючи вищевикладене, Україні варто використати досвід країн-членів Євросоюзу для подальшого руху в напрямку інтеграції до ЄС, але слід не забувати особливості економічного середовища України. Приведення рівня реалізації митної політики України до Євросоюзу є складним процесом входження до європейських структур, однак при реалізації їх можливо докорінно змінити функціонування митних органів та підвищити їх ефективність. Важливим моментом у реалізації концепції європейської інтеграції в межах національної митної політики є донесення її до широких верств населення України. Сучасна митна політика України є вагомим аргументом співробітництва з іншими країнами Європи та світу, що здатна вплинути на можливість національної економіки.

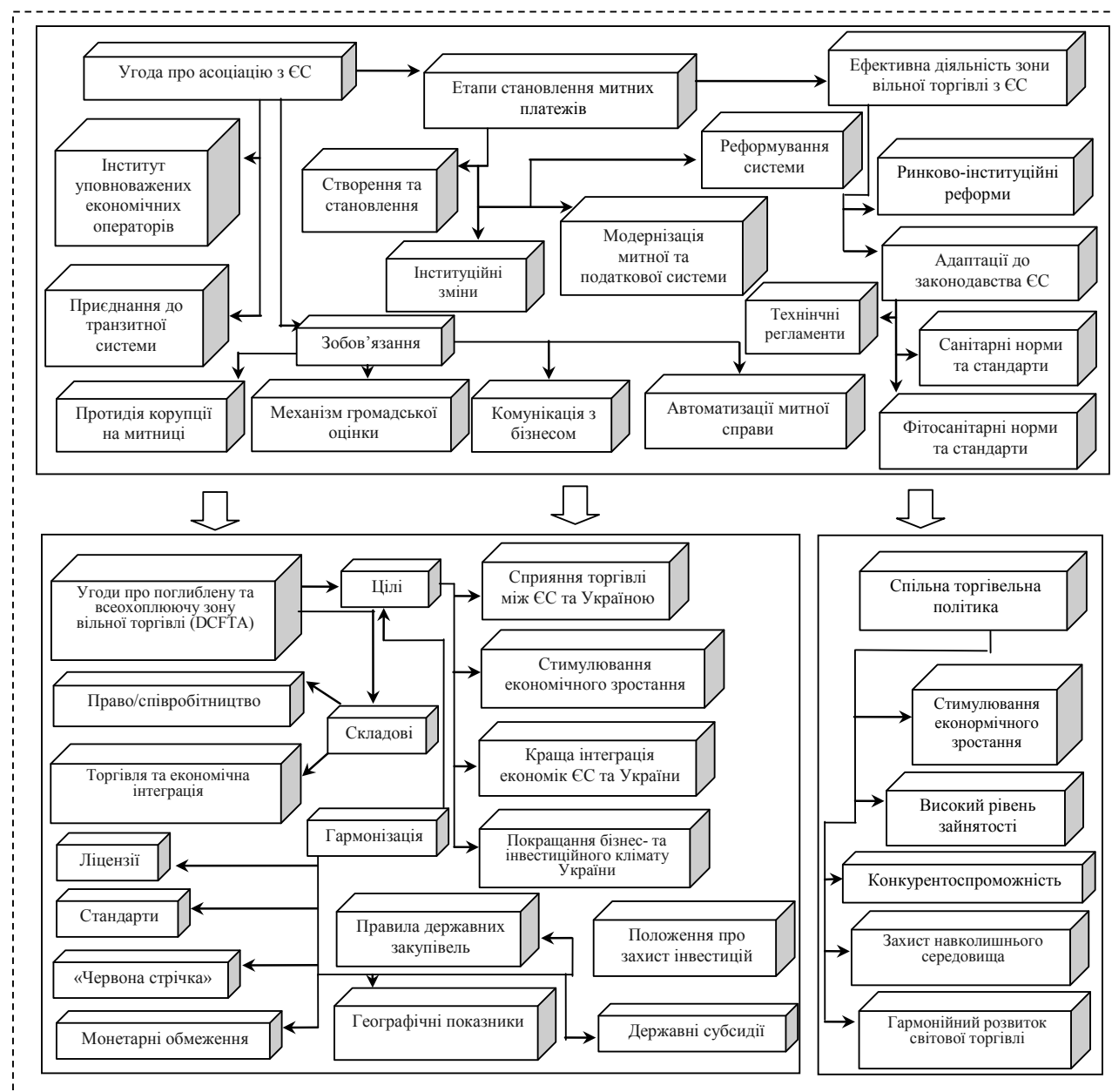

Рис. 6. Компоненти трансформації митної політики в умовах змін в торговельній політиці країни

Джерело: вдосконалено автором

Список використаних джерел:

1. Шамборовський Г.О. Реформування митної служби в Україні в умовах європейської економічної інтеграції. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 18. С. 27–31.
2. Новік О.І. Еволюція становлення нормативно-правового забезпечення адміністрування митних платежів в Україні: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 13. Ч. 2. С. 44–50.
3. Софіщенко І.Я., Руба М.О. Митна політика України в умовах розвитку відносин з Європейським Союзом. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2016. № 1. С. 165–171.
4. Федотов О.П. Єдине вікно – локальні рішення. Молодий вчений. 2016. № 2. С. 217–220.
5. Кістанова Я. М. Спільна митна політика Європейського Союзу та співробітництво з Україною. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 5. С. 332–334.
6. Про Митну справу в Українській РСР: Закон від 25 червня 1991 р. № 1262-XII / Верховна Рада Української РСР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1262-12/ed19910625>.
7. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон від 18 березня 2004 р. № 1629-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629%D0%B0-15>.
8. Митний Кодекс України: Закон від 13 березня 2012 р. 4495-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/ed20120313>.
9. Імплементація Угоди про зону вільної торгівлі (DCFTA). URL: http://pfm.in.ua/files/files/pfm_document_54e4ba59296ba.pdf.
10. Мельник Т. Тарифне регулювання у контексті членства України у СОТ. Вісник КНТЕУ. 2009. № 2. С. 5–12.
11. Лист Міністерства доходів і зборів України від 16.07.2014 р. № 740/93-93-41.

Мужев А. А.

Запорожская таможня ДФС Украины в Запорожской области

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ ТАМОЖЕННОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

Резюме

В ходе проведения исследования были определены основные пути современных аспектов становления таможенной политики Украины. Освещены основные этапы становления таможенной службы Украины. Обращено внимание на один из весомых инструментов таможенной политики – таможенные тарифы, которые имеют повсеместное использование во внешнеторговом обороте развитых стран, воздействуя на изменения цены импортного и / или экспортного товара, а также объем и структуру внешней торговли страны. Установлено, что одной из весомых ролей в современной таможенной политике играет активное развитие электронной таможни в направлении автоматизации внешнеэкономических операций, в частности – анализе, обработки и хранения данных; интеграции в других электронных систем; прозрачности данных о субъектах ВЭД автоматизацию электронных отчетов, техническая защита информации. Предложена схема компонентов трансформации таможенной политики в условиях изменений в торговой политике страны, а также раскрыта сущность дальнейших действий в реализации современной таможенной политики.

Ключевые слова: реформирование таможенной службы, евроинтеграционные процессы, таможенные процедуры, общая торговая политика.

Muzhev O. O.

Zaporozhye Customs of the State Fiscal Service of Ukraine

CURRENT ASPECTS OF CUSTOMS POLICY DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

During the research, the main ways of modern aspects of the formation of the customs policy of Ukraine were identified. The main stages of the formation of the customs service of Ukraine are highlighted. The attention is drawn to one of the important instruments of customs policy – customs tariffs that are widely used in the foreign trade of developed countries, influencing changes in the prices of imported and/ or export goods, as well as the volume and structure of foreign trade of the country. It has been established that one of the important roles in the modern customs policy is the active development of electronic customs in the direction of automation of foreign economic operations, in particular – analysis, processing and storage of data; integration into other electronic systems; transparency of data on subjects of foreign economic activity; automation of electronic reports, technical protection of information. The article emphasizes the urgency of solving the issue of the status of the authorized economic operator, which occurred due to the national peculiarities of the foreign economic activity. The factors that influence the efficiency of functioning of the Customs Service of the State Fiscal Service are proposed and analyzed. The influence of each factor and their influence of each other are shown in the article. The scheme of components of the transformation of customs policy in the conditions of changes in the trade policy of the country is proposed, as well as the essence of further actions in the implementation of modern customs policy. The necessity of adaptation of the experience of foreign countries – EU member state – in for the efficiency of the Customs service functioning is explained.

Key words: customs service reform, eurointegration processes, customs procedures, common trade policy.